

Bir “Metro səyahətim”dən doğan təəssüratlarım

Isaxan Isaxanlı

Mayın 8-i idi. Nizami adına Milli Ədəbiyyat Muzeyinə getməli idim. Nədənsə, bu səfərə metro ilə getmək keçdi könlümdən. Yaxın tanışlarımdan biri deyir ki, həmişə kefim olmayanda, bir də kefim kök olanda, metroya minirəm, heç bir məqsədsiz, plansız xeyli metroda gəzişirəm. Metro elə gözəldir ki! Tanışımın bu sözlərinə bel bağlayıb, mən də bu görüşə metro ilə getmək qərarına gəldim. Yerin üstündəki hadisələrdən müəyyən qədər xəbərdar olsam da, uzun müddət metrodan istifadə etmədiyim üçün yerin altındakı vəziyyətdən xəbərsizdim. Ələvsət müəllim metro ilə getmək niyyətimi başa düşüb gülümsəyərək metro kartını mənə uzatdı: “İndi metro pulla işləmir, istifadə elə, sonra da 1-2 manat yükləyərsən”, - dedi (Bir qədər irəli gedib deyim ki, Ələvsət müəllimin kartından istifadə etsəm də, onun xahişinə əməl etmək yadımdan çıxdı). Kartı alıb yola düşdüm. Elə metronun girəcəyində, yeraltı keçiddə sağda-solda sistemsiz, ürəkbulandıran dükənlər lap kefimi pozdu. Geri çıxmaq istədim, amma ayaq saxladım. Metroya endim və nədənsə, birdən lap darıxdım. Bilirsiniz nə üçün? Sovet dövründə gördüyümüz metro üçün. Burnuma o zamankı “metro iyisi” gəldi. Hələ Bakı metrosu nə idi ki, Tiflis metrosunun yanında! Tiflis metrosunun çox qərribə, özünəməxsus iyisi var idi.

Nə isə, qatara minib səssizcə bir tərəfdə dayandım. Sanki bu qatar səfəri haqqında sonradan nəşə yazacağımı əvvəlcədən bilirmiş kimi sağa-sola boylanır, qatarda baş verən heç nəyi qaçırmaz istəmir, hər şeyi görməyə çalışırdım. Yalnız hər stansiya çatanda çalınan qısa musiqi səsi məni fikrimdən ayırırdı.

Sovet dövründən fərqli olaraq, demək olar ki, qəzet, kitab oxuyan olmasa da (cəmi 2 nəfər qəzet oxuyurdu), qatarda həyat kifayət qədər canlı idi; telefonla oynayan kim, qulağında qulaqlıqla musiqi dinləyən kim, özündən böyüklərə yer verməmək üçün

yalandan yuxulayan kim, qatarın səsini boğmaq üçün qışqıra-qışqıra danışan kim, qatarın güzgülü qapısında özünün idmançı bədəninə baxıb qürrələnən kim, dua kitabı, yasəmən gülü satan kim, sədəqə dilənən kim...

Durduğum yerlə üzbəüz bir gənc ana, yanında da iki azyaşlı qızı əyləşmişdi. Qızlardan biri yatır, digəri isə telefonla oynayırdı. Ən çox xoşlamadığım bu mənzərəni görmək məni əsəbiləşdirmişdi. Amma birdən əhvalım dəyişdi. 16 – 17 yaşlı qəşəng bir qız diqqətimi çəkdi. Pəncərəyə yaxın durmuşdu. Pəncərədən əsən külək onun qara, uzun saçlarını yellədir, qız isə sanki bundan ləzzət alaraq, başını sağa-sola çevirirdi. Bu mənzərəni seyr etdikcə şairin sözləri (Hamlet İsxanlının “külək və qız” şeirindən) yadıma düşdü:

Külək oxşar yanağını,
Öpər ürkək dodağını.
... Saçlarının dalğasında,
Qəvvas olub üzər külək.
Köynəyinin yaxasında
Vücudunda gəzər külək.

28 may stansiyasında düşdüm. Bu qatar “Azadlıq”stansiyasına gedirdi, mən isə “İçərişəhər”ə getməliydim. Stansiyada əlində sumkalar, müxtəlif əşyalar, hətta “yağ korobkası” olan sərnəşinləri görəndə (Bu stansiya dəmiryolu vağzalının yanında olduğundan burada kənd və rayon adamlarına daha çox rast gəlinir), nədənsə, bir anlığa özümü şəhərdə deyil, ucqar bir kənddə, keçmiş bir “LAZ” və ya “PAZ” avtobusunda hiss etdim. Amma miniyubkada, qulağında telefon sağa-sola gərdiş edən bir qız və bu qıza zillənmiş ac gözləri görəndə, fikrimdən ayıldım. Yox, deyəsən mən kənddə deyil, şəhərdəyəmmiş.

Nəhayət qatar gəldi. Növbəti “Sahil” stansiyasında xeyli adam düşdü və qatar, demək olar ki, boşaldı. Cəmi 10-15 nəfər sənisinin qaldığı bu qatarda elə bu zaman mənəm bu “metro səyahətimdə”də ən maraqlı hadisə başa verdi. Dibdə, iki qatarın birləşdiyi yerə yaxın oturmuş iki cavan oğlandan biri əlindəki telefonda əcaib bir musiqi qoydu, digəri isə bu musiqi altında eyni əcaibliklə “rəqs” etməyə başladı. Elə bil ki, bunlardan başqa qatarda adam yox idi. Ay bərəkallah! Hər şey görmüşdüm, amma metroda, qatarda rəqs görməmişdim.

Qatar “İçərişəhər” stansiyasında dayandı. Metrodan çıxanda dönüb həmişə maşından seyr etdiyim “İçərişəhər” stansiyasının binasına diqqətlə baxdım. Görəsən, bu binanı inşa edənlər hansı məntiqlə, burada, içəri şəhərin qala divarları yanında, özü də adı “İçərişəhər” olan stansiya binasını bu şəkildə inşa etmək qərarına gəliblər. Piramidaya bənzər şüşəli bina burada tam bir yamaq kimi görünürdü. Deyinə-deyinə üz tutdum Ədəbiyyat Muzeyinə tərəf. Sabir bağına çatanda, qulağıma bir səs gəldi. “Zalım oğlu, elə oturub ki, elə bil dədəsinin 40 eşşəyi sağına gedir”. Dönüb baxdım. Sevgilisinin (beləsinin sevə biləcəyinə də inanmağım gəlmir) əlindən tutmuş cavan bir oğlan dahi Sabirə beləcə söz atırdı. Bu məsəl biz tərəflərdə - Gürcüstanda çox məşhurdur. Ona görə də həmin oğlanın Gürcüstanlı olduğunu düşünürdüm və bu mənə daha çox yer etmişdi.

Elə bu düşüncələrlə də gəlib çatdım muzeyə. Amma müəyyən texniki səbəblərdən muzeyin direktoru Rafael müəllimlə görüşümüz bir qədər gecikməli oldu. Fərsətdən istifadə edib, Nizaminin heykəli olan bağda oturub, indi əlinizdə oxuduğunuz bu yazı ilə bağlı qeydlərimi edirdim. Birdən “Ağız, a beliy kofta” səsləri məni fikrimdən ayırdı. İki cavan oğlan yaşca özlərindən xeyli balaca bir qızın arxasına düşüb ona söz atmaqdan ləzzət alırdılar. “Beliy kofta” sözünü eşidəndə bu yaxınlarda “Molla Nəsrəddin” jurnalında (“Molla Nəsrəddin” jurnalının bütün nömrələri Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu tərəfindən 10 cildə çap olunur) oxuduğum “Bizim “obrazovanni”lar” adlı kiçik bir yazı yadıma düşdü: “Deyirlər ki, mənəm rəfiqəm rus uşkolunda oxuyan vaxt bir gün anasına deyib: “Ana! Pojalusta mənə bir şey isvarit elə (yəni bişir). Anası cavab verib:

“Bala, nə dedin?”. Rəfiqəm cavab verib: “ Ox, ox, siz heç zad qanmırsınız, mən deyirəm bir zad bişir”.

- Bala, nə bişirim?

- Çort eqo iznaet. Yadımdan çıxıb. Yumru olur, əti döyüb salırlar çölməyə ya qazana. Bir cür adı var.

- Bala, küftə deyirsən?

- Hə... hə... qoftə, qoftə”.

Allah rəhmət eləsin sənə, ay Mirzə Cəlil!

Fikir məni aparmışdı. Amma dərini kimə söyləyəsən. Nə yaxşı ki, şair varmış, şeir varmış. Bir neçə dəqiqə əvvəl muzeyin pəncərələri arxasındakı tablolardan birində oxuduğum bir beyt köməyimə gəldi:

Vəsfə gəlməz, ey üzü gül şərhe acizdir qələm

Bu Nəimi dərüməndin çəkdiyi min dərdü qəm.

Mənim istedadım yalnız bu beş-altı cümləni yazmağa çatdı. Mirzə Cəlil sağ olsaydı, ən azı “Molla Nəsrəddin”in bir nömrəsini həsr edərdi mənim bu “Metro səyahətim”ə.

Nəhayət, “Dünya mədəniyyəti xəzinəsində özünəməxsus uca məqamı olan, bəşəriyyətin söz xəzinəsinə misilsiz ədəbi incilər bəxş etmiş Azərbaycan ədəbiyyatı”nı (Rafael Hüseynov) özündə yaşadan, “bütün uluları, ucaları, dahiləri, dühaları bağrına basan” (Zəlimxan Yaqub) Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyindəyəm. Bu səyahətim boyu gördüklərim, eşitdiklərimdən sonra bəlkə də məni yalnız bu muzey “xilas edər” bilərdi. Bir-birindən gözəl, mənalı ekspozisiya zalları, bu zalları bəzəyən nadir eksponatlar, o cümlədən, dahi Nizaminin məzarından tapılmış kiçik parça, Fizulinin öz

xətti, Nəsiminin türbəsindən bir ovuc torpaq, Pənah xanın “Quran” ayələri ilə naxış vurulmuş köynəyi, Xurşidbanu Natəvanın əl işləri, Orta əsr Azərbaycan rəssamlarından üzü bu yana müasir rəssamlarımızın tarix nəfəsli çoxsaylı tabloları, xalça ustalarımızın “Xəmsə”yə daxil olan əsərlərin süjetləri əsasında yaratdıqları nadir xalça nümunələri, Azərbaycanın tanınmış heykəltəraşlarının yaratdıqları əzəmətli büst və heykəllər, Cəlil Məmmədquluzadənin kamançası, Mikayıl Müşfiqin tarı, daha neçə-neçə şair və yazıçılarımıza məxsus şəxsi əşyalar, Səməd Vurğunun ağ saçları, Əlimərdan bəy Topçubaşovun Fransadan gətirilmiş baş daşı, daha nələr-nələr...

İyirminci əsrin repressiya qurbanlarına həsr edilmiş zalda dəmir barmaqlıqlar arxasında düşüncələrə dalmış ömrünakamlara baxmağa isə ürək gərəkdir.

Muzey haqqında təəssürlərimi professor Rafael Hüseynovun muzeyə həsr edilmiş “Söz məbədi” kitabçasındakı sözlərlə bitirmək istəyirəm: “Ruhən təmizlənmək, daxilən zənginləşmək, daha saf azərbaycanlı olmaq istəyirsinizsə, Nizami muzeyinə buyurun! Əbədi tariximiz olan ölməzlərin hamısı buradadır, hamısı birgədir, hamısı sizinlədir! Həmişə! Ziyarətlərinə gəlin, Sizi gözləyirlər”.

Mənbə:

“Xəzər Xəbər” jurnalı, aylıq dərgi, № 285, may, 2010, səh.17-18. Xəzər Universitəsi